

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

Ürün Raporu KURU SOĞAN 2023

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**ÜRÜN RAPORU
KURU SOĞAN
2023**

Hazırlayan

Zehra YEGÜL

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
zehra.yegul@tarimorman.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 385

ISBN: 978-625-94245-1-4

© TEPGE

Her Hakkı Saklıdır.

Aralık/2023

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınmaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen
“2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması” na aittir.

(<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İçindekiler

1.GİRİŞ.....	1
2. DÜNYADA DURUM.....	1
2.1. Dünyada Kuru Soğan Ekilen Alan.....	1
2.2. Dünyada Kuru Soğan Üretimi.....	2
2.3. Dünyada Kuru Soğan Verimi.....	3
2.4. Ticaret.....	3
2.4.1. İhracat.....	3
2.4.2. İthalat.....	4
2.5. Fiyatlar.....	5
3. TÜRKİYE’DE DURUM.....	5
3.1. Türkiye Kuru Soğan Ekim Alanı.....	5
3.2. Türkiye Kuru Soğan Üretimi.....	6
3.3. Türkiye Kuru Soğan Verimi.....	7
3.4. Dış Ticaret.....	8
3.4.1. İhracat.....	8
3.4.2. İthalat.....	8
3.5. Fiyatlar.....	9
3.6. Türkiye’de Kuru Soğan Destekleri.....	10
4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	11
EK TABLOLAR.....	12
KAYNAKLAR.....	17

Tablo Dizini

Tablo 1. Dünya kuru soğan ekim alanları.....	2
Tablo 2. Dünya kuru soğan üretimi	3
Tablo 3. Yıllara göre dünya kuru soğan verimi.....	3
Tablo 4. Ülkelere göre dünya soğan ihracatı	4
Tablo 5. Ülkelere göre dünya soğan ithalatı	4
Tablo 6. Dünya kuru soğan üretici fiyatları.....	5
Tablo 7. Türkiye’de illere göre kuru soğan ekim alanı	6
Tablo 8. Türkiye’de illere göre kuru soğan üretim miktarı	7
Tablo 9. Türkiye kuru soğan üretim miktarı yüksek olan bazı illerin verimi	8
Tablo 10. Türkiye kuru soğan ihracatı.....	8
Tablo 11. Türkiye yıllara göre toplam kuru soğan ithalatı	9
Tablo 12. Türkiye kuru soğan destek tablosu.....	10
Ek Tablo 1. Ülkelere göre kuru soğan ekim alanları.....	12
Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya kuru soğan üretimi	12
Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya kuru soğan verimi	13
Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya soğan ihracatı	13
Ek Tablo 5. Ülkelere göre dünya soğan ithalatı	14
Ek Tablo 6. Dünya ülkelere göre kuru soğan üretici fiyatları	14
Ek Tablo 7. Türkiye’de illere göre kuru soğan ekim alanı	15
Ek Tablo 8. Türkiye’de illerin kuru soğan üretim miktarları	15
Ek Tablo 9. Türkiye’nin ülkelere göre kuru soğan ihracatı.....	16

Grafik Dizini

Grafik 1. Dünya kuru soğan ekim alanlarında önemli ülkeler	2
Grafik 2. Dünya kuru soğan üretiminde önemli ülkeler	3
Grafik 3. Ülkelere göre soğan ihracatı dağılımı	4
Grafik 4. Ülkelere göre soğan ithalatı dağılımı	5
Grafik 5. İllere göre kuru soğan ekim alanları	6
Grafik 6. Türkiye'nin kuru soğan ihracatında önemli ülkeler	9
Grafik 7. Türkiye'nin kuru soğan ithalatında önemli ülkeler.....	9
Grafik 8. Yıllar itibarıyla kuru soğan üretici ve tüketici fiyatları.....	10

Harita Dizini

Harita 1. İllere göre kuru soğan üretimi.....	7
---	---

1. GİRİŞ

Milattan önce 2000 yıllarında yaşayan Hititler soğan, sarımsak gibi bitkileri yetiştirmiş ve sarımsağa Sum-sar, soğana ise Sum-sikil-sar adını vermişlerdir.

Soğan dünyada gelir düzeyine bağlı olmaksızın zengin-yoksul bütün ailelerin mutfağına giren nadir sebzelerden biridir. İnsan beslenmesi açısından önemli birçok vitamin ve mineral maddesi içermesinin yanında insanlık tarihinin başlangıcından bu yana kullanımı bilinen tıbbi bitki niteliğindedir (Yılmaz vd., 2006).

Soğan zambakgiller ailesinden keskin kokulu, yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan otsu bir bitkidir. Tüm dünyada gelir düzeylerine bakılmadan bütün insanların her gün tükettiği kuru soğan, gerek yemeklerde pişmiş olarak gerekse salatalarda çiğ olarak büyük miktarlarda tüketilmektedir. İnsanlık tarihinin başlangıcından beri tüketilen kuru soğanın bilinen anayurdu ülkemizin de içinde yer aldığı Küçük Asya Bölgesi'dir. Soğanın

toprak altındaki yuvarlak kısmı değişik biçimlerde, renklerde ve irilikte, yaprakları ise içi boş silindimsi ve sivridir. Soğanın bileşiminde uçucu ve sabit yağlar, şekerler, vitaminler, mineraller, fermentler ve amino asitler bulunur. Özellikle antiseptik ve antibiyotik özelliği göstermesi ve pişirildiğinde vitamin kaybının az olması nedeni ile insan sağlığı için son derece faydalı bir üründür (Taş, O., 2007).

Türkiye soğanın binlerce yıldan beri üretildiği ülkelerden biridir ve Anadolu toprakları soğanlı birçok bitkinin ana vatanıdır. Binlerce yıldan beri yetiştirilen soğanın ilk yetiştirme alanı bazı yazarlar tarafından; Afganistan, Pakistan, Tacikistan, İran'ın kuzey kesimleri olarak düşünülürken; bazı yazarlar tarafından ise ikincil merkezli ana vatanı; Yakın Doğu Asya, Akdeniz ülkeleri ve Türkmenistan'ın dağlık kesimlerinin olduğu düşünülmektedir (Gökçe ve Tekeli, 2015).

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Dünyada Kuru Soğan Ekilen Alan

FAO verilerine göre; 2021 yılı dünya sebze ekim alanı yaklaşık 58 milyon ha'dır. Dünya sebze ekim alanında soğan birinci sırada yer alıp, ekilen sebzelerin %10'unu kuru soğan oluşturmaktadır.

2021 yılında dünyada yaklaşık 5,8 milyon ha alanda kuru soğan yetiştirilmektedir (Tablo 1). Dünyada en çok kuru soğan ekim alanına

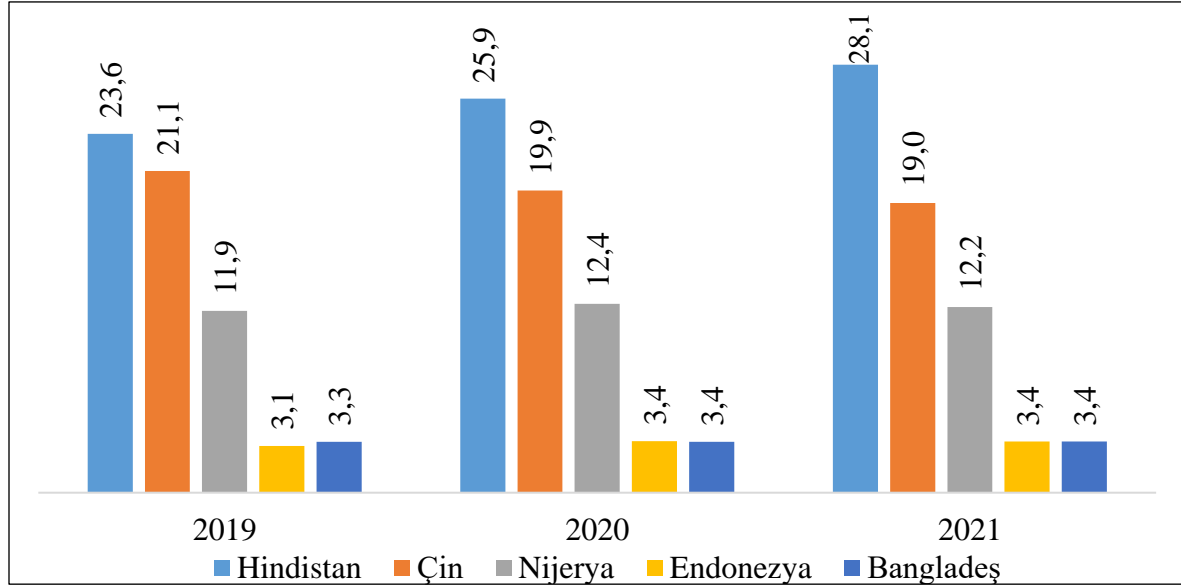
sahip olan ülke yaklaşık 1,7 milyon ha ile Hindistan'dır. Hindistan'ı sırasıyla 1,1 milyon ha ile Çin, 705 bin ha alan ile Nijerya takip etmektedir. 2021 yılında Grafik 1'e göre ilk beş ülke dünya ekim alanlarının %66,1'ini oluşturmaktadır. 2021 dünya ekim alanlarında bir önceki yıla göre %4,5 artış olmuştur.

Tablo 1. Dünya kuru soğan ekim alanları (bin ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hindistan	1.306	1.285	1.220	1.431	1.624
Çin	1.092	1.107	1.094	1.098	1.100
Nijerya	550	577	618	686	705
Endonezya	158	157	159	187	195
Bangladeş	186	179	172	185	194
Diğer	1.862	1.855	1.913	1.943	1.961
Dünya	5.155	5.160	5.178	5.530	5.779

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim Tarihi: 14.08.2023)

Grafik 1. Dünya kuru soğan ekim alanlarında önemli ülkeler (%)

Kaynak: Tablo 1

2.2. Dünyada Kuru Soğan Üretimi

Dünya sebze üretiminde domatesten sonra ikinci sırada soğan gelmektedir. 2021 yılında 1,15 milyar ton sebze üretilmiş bunun %9,2'sini kuru soğan oluşturmuştur

Dünya kuru soğan üretiminin ülke bazlı verilerine bakıldığında, artan nüfus miktarı ve gelişen tarımsal teknoloji ile beraber genel olarak ülkelerde düzenli bir üretim artışı olduğu görülmektedir.

FAO verilerine göre, dünya kuru soğan üretimi 2021 yılında toplam 106 milyon ton olup, ortalama verim 24,2 ton/ha'dır. Dünya kuru soğan üretiminde 2021 yılı itibarıyla

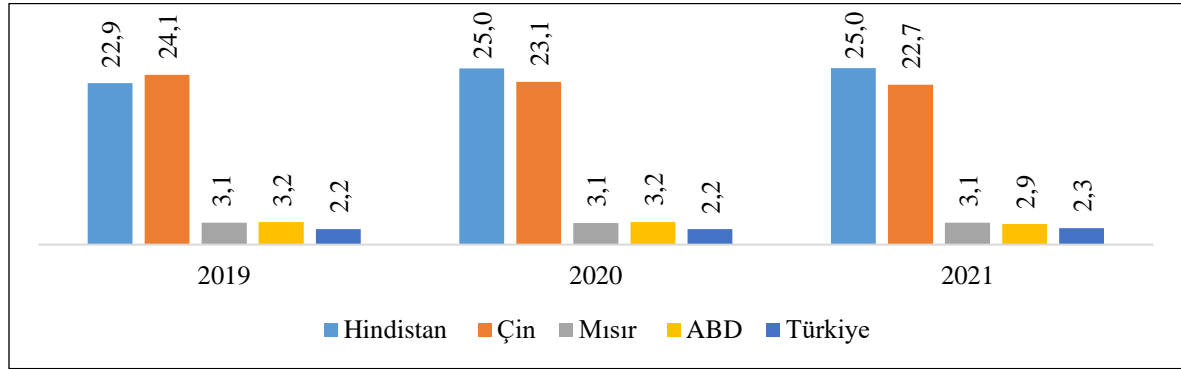
26,6 milyon tonluk üretim ile Hindistan ilk sırada yer alırken, 24,2 milyon ton ile Çin ikinci, 3,3 milyon ton ile Mısır üçüncü sırada yer almaktadır. Son beş yıla bakıldığında dünya üretiminde sürekli artış olmuştur. Son beş yılda dünya kuru soğan üretiminde söz sahibi olan ülkelerin Hindistan ve Çin olduğu görülmektedir. Dünyada lider konumda olan Hindistan ve Çin, 2021 yılında dünya toplam kuru soğan üretiminin %77,7'sini karşılamıştır. Türkiye dünya üretiminin %2,3'ünü karşılayarak 5. sırada yer almaktadır.

Tablo 2. Dünya kuru soğan üretimi (bin ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hindistan	22.427	23.262	22.819	26.091	26.641
Çin	23.969	24.358	24.018	24.115	24.164
Mısır	2.965	3.067	3.077	3.199	3.312
ABD	3.737	3.284	3.170	3.354	3.102
Türkiye	2.176	1.931	2.200	2.280	2.500
Diğer	41.794	41.718	44.522	45.525	46.872
Dünya	97.068	97.621	99.807	104.564	106.592

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim Tarihi: 15.08.2023)

Grafik 2. Dünya kuru soğan üretiminde önemli ülkeler (%)

Kaynak: Tablo 2

2.3. Dünyada Kuru Soğan Verimi

Dünya kuru soğan veriminde son beş yıla bakıldığında artış olmuştur. Dünya kuru soğan verimindeki artış üretime de yansımıştır. FAO verilerine göre; dünya ortalama kuru soğan verimi 2021 yılında bir önceki yıla göre %0,4 oranında azalış göstererek 24,2 ton/ha olmuştur. Verimi en

yüksek ülkelerde 85,4 ton/ha ile Kore Cumhuriyeti birinci sırada, 56,0 ton/ha ile ABD ikinci, 54,7ton/ha ile İspanya üçüncü sıradadır (Ek Tablo 3). Türkiye ise 2021 yılında 35,8 ton/ha ile dünya ortalamasının üzerinde verime sahip olmuştur.

Tablo 3. Yıllara göre dünya kuru soğan verimi (ton/ha)

	2017	2018	2019	2020	2021
Dünya Ort.	22,5	22,6	23,2	24,1	24,2

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim Tarihi: 18.09.2023)

2.4. Ticaret

2.4.1. İhracat

2022 yılında dünya soğan ihracatı toplam 9,4 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup bir önceki yıla göre %3,2 artış olmuştur. 2022 yılı dünya soğan ihracatında 2,1 milyon ton ile 1. sırada Hindistan yer almaktadır. Hindistan'ı 1,7 milyon ton ile Hollanda ve 835 bin ton ile Çin takip etmektedir. 2022 yılında Hindistan'ın dünya ihracatındaki

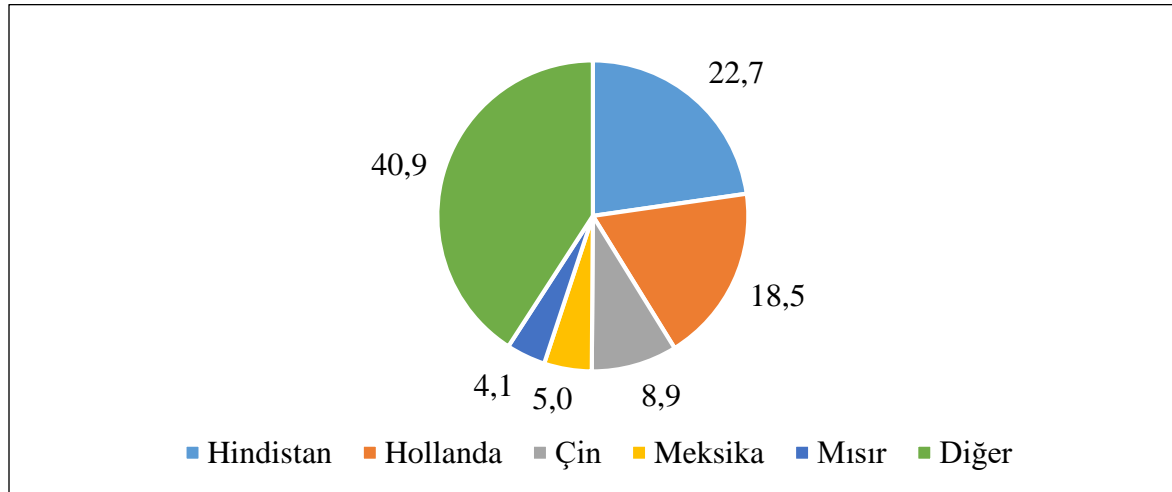
payı %22,7, Hollanda'nın %18,5 ve Çin'in ise %5'dir (Grafik 3). Dünya kuru soğan üretiminde de öne çıkan ülkeler Hindistan ve Çin'dir. Fakat üretim miktarlarına göre yaptıkları ihracat miktarları düşüktür. Bunun sebebi bu ülkelerde kuru soğanın daha çok iç tüketime yönelik üretilmesidir.

Tablo 4. Ülkelere göre dünya soğan ihracatı (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Hindistan	1.688	1.461	1.449	1.435	2.125
Hollanda	1.529	1.594	1.770	1.704	1.727
Çin	910	983	881	665	835
Meksika	433	643	782	472	464
Mısır	247	451	354	268	381
Diğer	3.400	4.406	4.768	4.521	3.820
Dünya	8.207	9.538	10.004	9.065	9.352

Kaynak: Trade Map, 2023 (Erişim Tarihi: 21.08.2023), GTİP: 070310

Grafik 3. Ülkelere göre soğan ihracatı dağılımı (2022, %)

Kaynak: Tablo 4

2.4.2. İthalat

2022 yılı dünya toplam ithalat miktarı yaklaşık 8,7 milyon tondur. Ülkelere göre dünya soğan ithalatına bakıldığında 712 bin tonluk soğan ithalatı ile Bangladeş önceki yıla göre ithalatını yaklaşık %24,7 artırarak %8,2'lik pay ile soğan ithalatında birinci sıradadır. Dünya soğan ithalatı içinde ABD, 661 bin ton ve %7,6'lık payı ile ikinci, Malezya 525 bin ton ve %6'lık pay ile

üçüncü sırada yer almaktadır (Tablo 5) (Grafik 4).

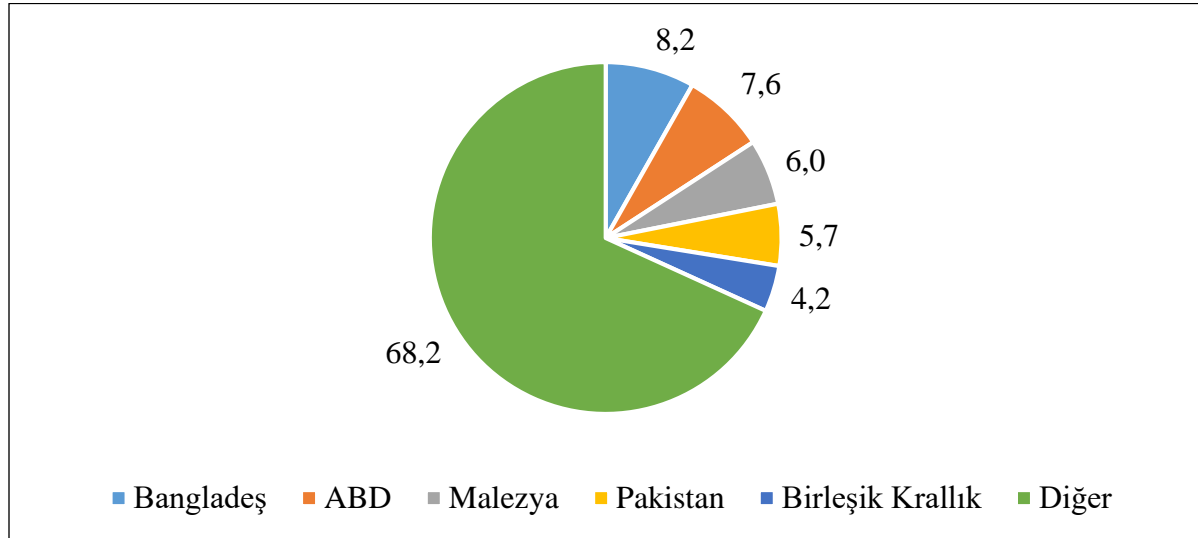
Son beş yıla bakıldığında 2020 yılında toplam ithalat miktarının diğer yıllardaki artıştan daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak ise; Covid-19 pandemisi söylenebilmektedir.

Tablo 5. Ülkelere göre dünya soğan ithalatı (bin ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Bangladeş	263	254	688	571	712
ABD	568	543	561	667	661
Malezya	545	505	480	485	525
Pakistan	54	86	165	134	493
Birleşik Krallık	401	457	298	231	369
Diğer	6.071	6.964	6.870	6.599	5.920
Dünya	7.903	8.809	9.062	8.687	8.680

Kaynak: Trade Map, 2023 (Erişim Tarihi: 21.08.2023), GTİP: 070310

Grafik 4. Ülkelere göre soğan ithalatı dağılımı (2022, %)

Kaynak: Tablo 5

2.5. Fiyatlar

2021 yılı FAO verilerine göre; en yüksek üretici fiyatı 2.664 \$/ton ile Antiguave Barbuda birinci, 1.963\$/ton ile Jamaika ikinci, 1,671\$/ton ile Endonezya üçüncü sıradadır. 2021 dünya üretici fiyat ortalaması ise 543 \$/tondur.

FAO verilerine göre kuru soğan ithalat ve ihracatında öne çıkan ülkelerin kuru soğan üretici fiyatları incelendiğinde Hollanda 160,7\$/ton, ABD 414,5\$/ton olarak dünya ortalamasının altındadır.

Tablo 6. Kuru soğan üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Antiguave Barbuda	-	-	2.289	2.481	2.664
Jamaika	1.194	1.418	1.640	2.022	1.963
Endonezya	788	1.522	1.396	1.830	1.671
Kosta Rika	953	750	1.327	927	1.271
Cabo Verde	1.101	1.152	1.194	1.133	1.155
Dünya Ort.	446	466	565	537	543

Kaynak: FAO, 2023 (Erişim Tarihi: 22.08.2023)

3. TÜRKİYE'DE DURUM

3.1. Türkiye Kuru Soğan Ekim Alanı

Kuru soğan tarımı için çok iyi coğrafi koşullara sahip olan Türkiye'de 2022 yılında yetmiş ilde kuru soğan üretimi yapılmıştır. Türkiye kuru soğan ekim alanı 2022 yılında toplam 576.304 da'dır. Türkiye'de kuru soğan ekimi yapılan iller incelendiğinde; TÜİK verilerine göre 2022 yılında kuru soğan ekim alanı en geniş il; 135 bin 623

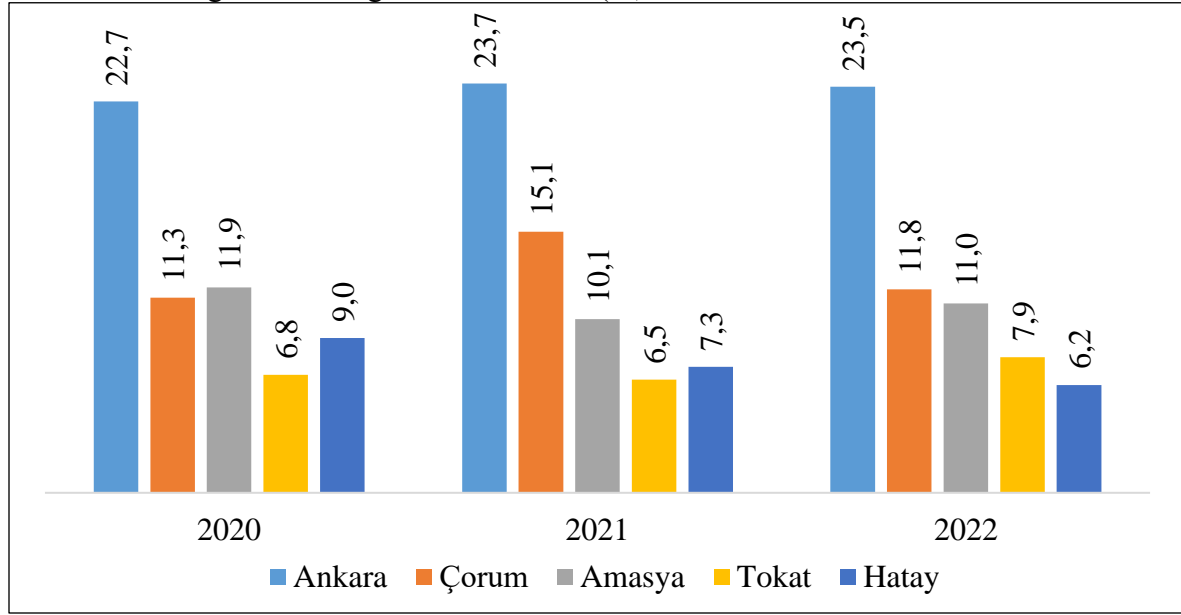
dekar ile Ankara olup toplam kuru soğan ekim alanının %23,5'ine sahiptir. Çorum 67 bin 900 dekar ekim alanı ve %11,8'lik pay ile ikinci, Amasya ise 63 bin 230 dekar ekim alanı ve %11'lik pay ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu illeri sırasıyla Tokat, Hatay, Adana, Eskişehir ve Bursa izlemektedir (Ek Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye’de illere göre kuru soğan ekim alanı (da)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Ankara	97.085	138.493	155.309	165.767	135.623
Çorum	41.054	54.822	77.420	105.739	67.900
Amasya	57.330	75.940	81.534	70.387	63.230
Tokat	42.500	46.625	46.835	45.772	45.277
Hatay	34.046	32.160	61.377	50.973	35.960
Diğer	255.118	265.548	262.435	260.334	228.314
Türkiye	527.133	613.588	684.910	698.972	576.304

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim Tarihi: 22.08.2023)

Grafik 5. İllere göre kuru soğan ekim alanları (%)

Kaynak: Tablo 7

3.2. Türkiye Kuru Soğan Üretimi

TÜİK verilerine göre, kuru soğan üretiminde 2022 yılında toplam yaklaşık 2,4 milyon ton üretim olmuştur. Ankara 734 bin ton üretim ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye kuru soğan üretiminin %31,2’sini karşılayan Ankara’yı sırasıyla Amasya, Çorum izlemektedir (Tablo 8). Türkiye’deki kuru soğan üretiminin %56,8’i bu illerde gerçekleştirilmektedir. 2022 yılı kuru soğan üretiminde bir önceki yıla göre %6 oranında azalma olmuştur. TÜİK bitkisel üretim 2.

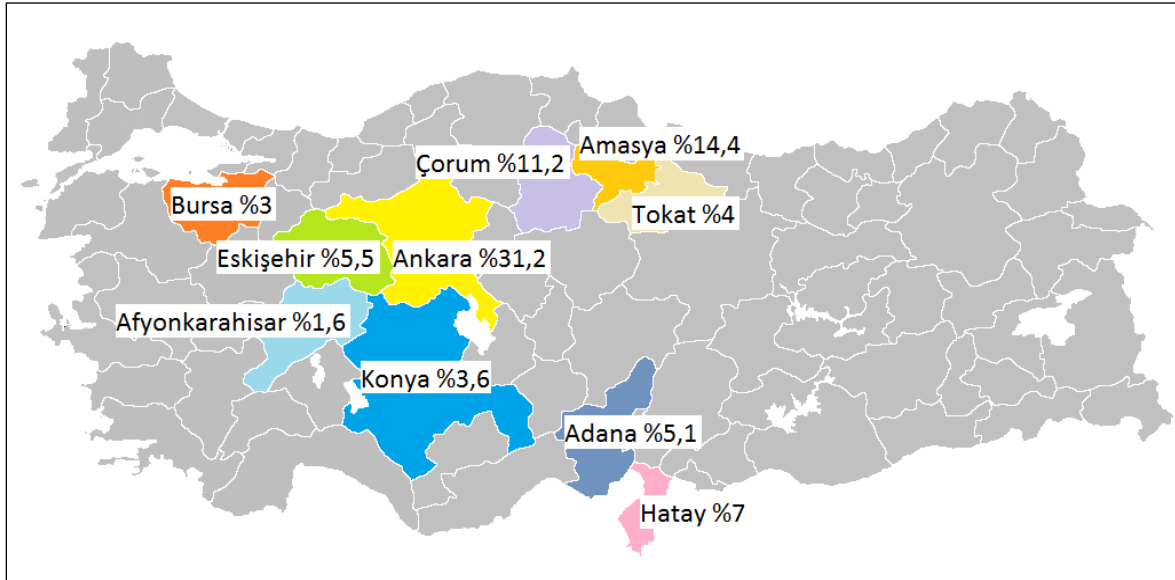
tahminine göre; 2023 yılı üretimin %10,6 artarak 2,6 milyon ton olarak tahmin edilmektedir. Türkiye’de 2021/22 üretim sezonunda kişi başı kuru soğan tüketimi 23,1 kg ve kendi kendine yeterlilik oranı %114,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Türkiye’nin kuru soğan üretiminde kendine yeterli bir ülke olduğunu göstermektedir. 2022 yılı toplam sebze üretiminin kuru soğan üretimi içindeki payı ise %8,6’dır (TÜİK, 2023).

Tablo 8. Türkiye’de illere göre kuru soğan üretim miktarı (ton)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Ankara	510.414	669.134	567.788	835.269	733.972
Amasya	248.599	317.106	334.856	286.078	338.840
Çorum	166.460	168.087	251.037	295.503	262.066
Hatay	108.899	106.587	196.804	167.653	153.295
Eskişehir	106.040	132.807	135.414	154.384	128.295
Adana	153.307	155.006	150.312	149.288	118.914
Tokat	112.232	117.491	107.901	84.553	94.088
Konya	74.006	89.705	110.203	118.946	83.642
Bursa	110.148	97.972	86.775	71.414	71.006
Afyonkarahisar	25.547	34.439	30.010	30.835	35.750
Diğer	315.043	311.666	308.900	306.077	330.132
Türkiye	1.930.695	2.200.000	2.280.000	2.500.000	2.350.000

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim Tarihi: 23.08.2023)

Harita 1. İllere göre kuru soğan üretimi (2022, %)

Kaynak: Tablo 8

3.3. Türkiye Kuru Soğan Verimi

Türkiye dünya kuru soğan üretiminde beşinci sırada yer almaktadır. Bu durum, Türkiye’de üretilen kuru soğanın dekara veriminin yüksek olduğunu göstermektedir. Dünyada kuru soğan ekim alanı sıralamasında 11. sırada yer alan Türkiye’nin üretim miktarında 5. sırada yer alması, dekara alınan ürünün yüksekliği ile açıklanabilir.

Türkiye’de kuru soğan verimi 2022 yılında 4,1 ton/da’dır. Üretim miktarı yüksek olan illere bakıldığında; Ankara 5,4 ton/da ile birinci sırada yer alıp Amasya 5,4 ton/da ve Eskişehir 5,1 ton/da ile takip etmektedir. Bu üç ilin verimi Türkiye ortalamasından yüksektir.

Tablo 9. Türkiye kuru soğan üretim miktarı yüksek olan bazı illerin verimi (2022)

İller	Üretim (ton)	Ekim Alanı (da)	Verim (ton/da)*
Ankara	733.972	135.623	5,4
Amasya	338.840	63.230	5,4
Çorum	262.066	67.900	3,9
Hatay	153.295	35.960	4,3
Eskişehir	128.295	25.150	5,1
Türkiye	2.350.000	576.304	4,1

Kaynak: TÜİK, 2023 * Üretim /Ekim Alanı

3.4. Dış Ticaret

3.4.1. İhracat

Türkiye 2022/23 pazarlama yılında toplam yaklaşık 75 bin ton kuru soğan ihracatı yapmıştır. Bir önceki pazarlama yılına göre %75 azalma olmuştur. 2022/23 pazarlama yılında ihracatın düşmesinin nedeni olarak; 24/11/2022’de “Bazı Tarım Ürünlerinin İhracatına İlişkin Tebliğ” kapsamında gıda

arz güvenliği ve fiyat istikrarının sağlanması amacıyla tedbir alınması ile kuru soğan ihracatına kısıtlama getirilmesi söylenebilir. İhracat değerleri yıllara bağlı olarak artan ve azalan oranlarda dalgalı seyir izlemektedir. Bu durum iç tüketimdeki taleple ilgilidir.

Tablo 10. Türkiye soğan ihracatı (ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/ 22	2022/ 23
Irak	7.083	43.140	23.598	94.858	22.577
BAE	72	29.935	45.655	48.562	13.179
Pakistan	-	-	-	-	12.647
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	2.335	2.579	3.500	6.420	5.375
Suriye	7.673	12.443	11.003	16.300	4.405
Toplam	78.065	244.879	276.009	298.488	74.977

Kaynak: TÜİK, 2023, Pazarlama yılı Eylül-Ağustos aylarını kapsamaktadır.
GTIP: 070310190011 ile tüm rejimlerin toplamı alınarak hesaplanmıştır.

Türkiye’nin 2022/23 yılında kuru soğan ihracatı yaptığı ülkeler içinde Irak 22,5 bin ton ve %30’luk pay ile ilk sırada yer almaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri

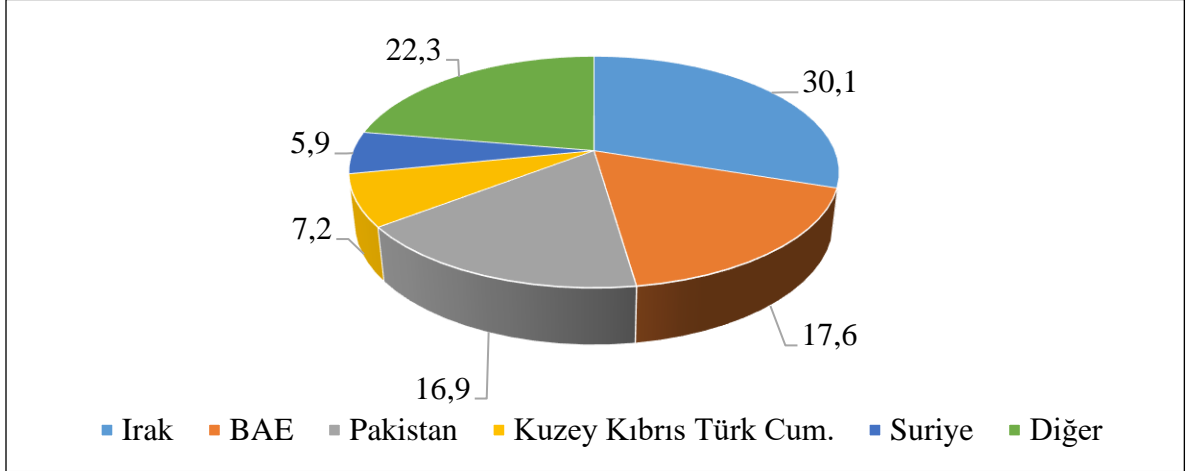
(BAE)’ne yapılan kuru soğan ihracatı 13,1 bin ton olup, %18 pay ile ikinci sırada yer alırken, Pakistan 12,6 bin ton ve %17’lik pay ile üçüncü sırayı almaktadır (Grafik 7).

3.4.2. İthalat

Türkiye kuru soğan ithalatında son beş yıla bakıldığında genel anlamda kayda değer bir ithalat söz konusu olmamıştır. Sadece 2018/19 pazarlama yılında kuru soğan fiyatındaki artışın fazla olması nedeniyle 15 Ocak 2019 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kuru soğanda yüzde 49,5 olan gümrük

vergisi 28 Şubat 2019’a kadar sıfırlanarak ithalat kapısı açılmasıyla ithalatta ciddi bir artış olmuştur. 2022/23 pazarlama yılında ise 138 bin ton ithalat gerçekleşmiştir. Türkiye bu ithalatın % 42,1 ini Hindistan’a, %31,1’ini Kazakistan’a %26,8’ini Rusya’ya yapmıştır (Grafik 8).

Grafik 6. Türkiye'nin kuru soğan ihracatında önemli ülkeler (2022/23, %)

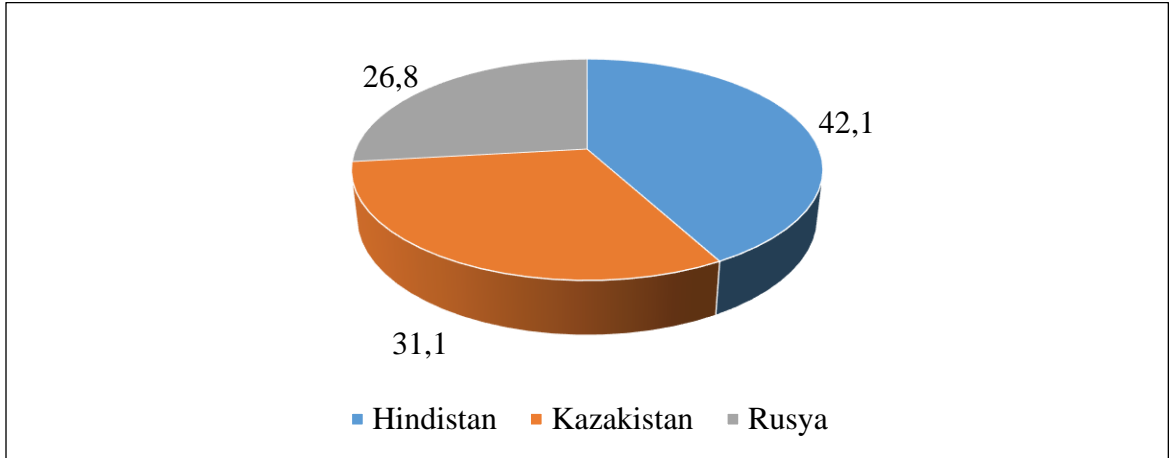
Kaynak: Tablo 9

Tablo 11. Türkiye yıllara göre toplam soğan ithalatı (ton)

Pazarlama Yılı	2018/2019	2019/20	2020/21	2021/22	2022/ 23
Toplam	127.967	1.552	187	25	138

Kaynak: TÜİK, 2022 (Erişim Tarihi: 18.09.2023) Pazarlama yılı Eylül-Ağustos aylarını kapsamaktadır. GTIP:070310190011 ile tüm rejimlerin toplamı alınarak hesaplanmıştır.

Grafik 7. Türkiye'nin kuru soğan ithalatında önemli ülkeler (2022/23, %)

Kaynak: Ek Tablo 10

3.5. Fiyatlar

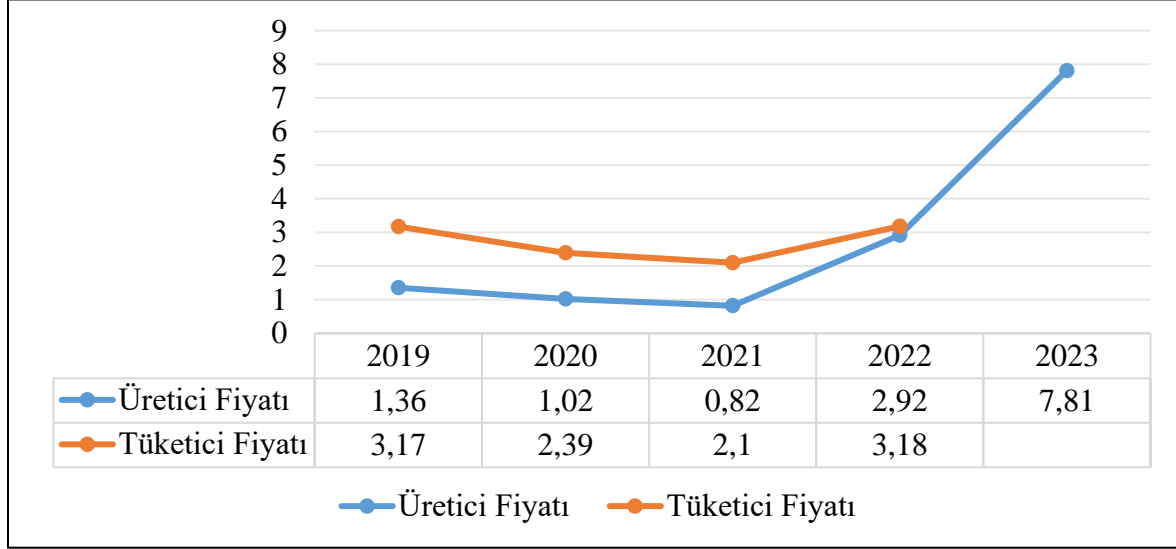
Türkiye'de tarım ürünleri fiyatları üretici gelirinde dalgalanmaya neden olmaktadır. Tarımsal ürün fiyatlarındaki bu değişkenlik, bir sonraki yılın ekim alanını/üretimini etkilemektedir. Özellikle soğan ve patates Cobweb Teoremini açıklayan, fiyat-arz dalgalanmaları gösteren tarımsal ürünlerdir. Her iki üründe de üretim eğer anormal bir

durum olmazsa (hastalık gibi) bir önceki yılın fiyatları dikkate alınarak yapılmakta; birbirini izleyen yıllarda üretim ve fiyat dalgalanmaları görülmektedir. Bu durum, üretici gelirini doğrudan etkilemekte, üreticiler bazı yıllar yüksek kar elde ederken bazı yıllar zarar etmektedir (Yılmaz ve ark., 2006). TÜİK kuru soğan üretici fiyatı son

beş yıla bakıldığında sürekli artış göstermiştir. 2023 yılı dokuz aylık ortalama üretici fiyatı bir önceki yıla göre %167,5 oranında artış göstererek 7,81 TL/kg olmuştur. Fiyatlardaki artış devam etmektedir. Kuru soğan tüketici fiyatları ise;

2021 yılında bir önceki yıla göre %12,1 azalışla 2,1 TL/kg'a gerilemiştir. 2022 yılının ilk dört aylık kuru soğan tüketici fiyatı 3,18 TL/kg olarak gerçekleşmiştir (Grafik 8).

Grafik 8. Yıllar itibarıyla kuru soğan üretici ve tüketici fiyatları (TL/Kg)

*2022 yılı fiyatları TÜFE'de 4 aylık, 2023 yılı ÜFE'de 9 aylık ortalama verilerdir.

Kaynak: TÜİK, 2023 (Erişim Tarihi: 27.10.2023)

3.6. Türkiye 'de Kuru Soğan Destekleri

Türkiye'de kuru soğan üretimine 2023 yılında 63 TL/da mazot desteği ve 21 TL/da gübre desteği verilmiştir. Organik tarım kapsamında üretimi yapılan kuru soğan, 2. kategori ürünler arasında yer almakta olup, 2023 üretim sezonunda belirlenen destek miktarı ürün sertifikası bireysel olanlar için 72 TL/da, ürün sertifikası üretici grubu olanlar için 36 TL/da' dır. Ayrıca asgari 50

dekar ve üzeri tarım arazilerinde, her 50 dekar araziye kadar analiz başına yetkili Toprak Analiz Laboratuvarlarına 50 TL Toprak Analizi Desteği verilmiştir. Kuru soğan üretimi yapan üreticilere verilen tarımsal desteğe bakıldığında 2022 yılında verilen toplam mazot-gübre desteği 2023 yılında %27,4 arttığı görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12. Türkiye kuru soğan destek tablosu

Yıllar	Verilen Destek (TL/da)			
	Toprak Analizi	Gübre	Mazot	Toplam
2019	40	4	17	61
2020	40	4	17	61
2021	40	8	19	67
2022	50	21	63	134
2023	50	21	86	157

Kaynak: TOB, 2023

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Kuru soğan, dünya çapında yetiştirilen ve tüketicilerin gelir düzeyine bağlı olmaksızın yaygın tüketilen bir sebze çeşididir. Dünyada çok tüketilen ve önemli bir besin kaynağı olan soğan (*Allium cepa* L.) aynı zamanda ekonomik önemi son derece yüksek sebzelerden birisidir. Dünya kuru soğan üretiminde ve ekim alanında söz sahibi olan Hindistan ve Çin üretim miktarlarına oranla dünya verimi ve yaptıkları ihracat miktarları düşüktür.

Türkiye kuru soğan ekim alanı ve üretim miktarı ile dünya tarımında önemli bir yere sahiptir. Özellikle dünya veriminde ortalamanın üstünde olması ve dünya ekim alanında beşinci sırada olması kuru soğanı ekonomik boyutta önemli bir sebze kategorisine getirmektedir. Fiyatlar genel ekonomik koşullar altında arz ve talebe bağlı olarak değişim göstermektedir. Arz miktarı,

talep miktarını karşılayıncaya kadar fiyatlar artmaya devam etmektedir.

İthalat ve ihracattaki artış ve azalışları en çok etkileyen faktörleri; ekim alanları, verim ve iklim koşulları ile açıklamak mümkündür. Türkiye kuru soğan üretimine elverişli bir coğrafyaya sahip olmasına rağmen bunu dış ticaretinde yansıtamamaktadır. Örtü altı yetiştiricilik, artan teknolojik gelişmeler, artan sulama alanları, verimi yüksek tohum kullanımı soğan üretim miktarını ve verimini artırırken ekim alanını da daraltmaktadır. Üretimde verimi yüksek olan ürünlerin tercih edilmesi ülke ekonomimiz için önem taşımaktadır. Bu yüzden soğan ekim alanlarının yaygınlaştırılması için teşvik edici politikaların izlenmesi ve üreticinin desteklenmesi gerekmektedir. Tarımsal yayım faaliyetlerinde soğana daha fazla yer verilmesi, gerekli ve ayrı önem arz etmektedir.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere göre kuru soğan ekim alanları (ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hindistan	1.306.000	1.285.000	1.220.000	1.431.000	1.624.000
Çin	1.092.431	1.106.955	1.094.017	1.097.801	1.099.591
Nijerya	550.399	577.229	618.499	686.088	704.924
Endonezya	158.172	156.779	159.195	186.900	194.575
Bangladeş	185.735	178.506	172.456	185.273	194.296
Pakistan	137.880	150.199	148.272	148.200	153.786
Sudan	89.450	95.090	104.413	105.736	110.720
Vietnam	97.880	96.839	97.430	97.383	97.217
Mısır	81.429	85.765	85.781	90.084	94.457
Uganda	81.170	81.212	80.434	80.939	80.862
Myanmar	69.779	70.586	71.430	75.686	77.389
Türkiye	66.363	57.411	61.359	68.491	69.897
Rusya	61.360	60.499	58.216	59.908	55.787
ABD	61.310	52.690	52.366	53.316	55.362
Ukrayna	54.800	52.500	53.900	55.100	53.800
İran	45.840	40.901	53.608	63.311	51.531
Cezayir	48.301	47.282	50.312	50.032	49.722
Brezilya	51.682	47.644	48.134	47.487	49.119
Meksika	51.666	50.168	47.952	48.628	48.042
Nijer	34.642	34.798	37.644	37.433	41.063
Diğer	828.580	826.816	839.451	486.073	248.729
Dünya	5.154.869	5.154.869	5.154.869	5.154.869	5.154.869

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 14.08.2023)

Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya kuru soğan üretimi (ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Hindistan	22.427.000	23.262.000	22.819.000	26.091.000	26.641.000
Çin	23.968.654	24.358.477	24.018.136	24.115.089	24.163.900
Mısır	2.965.218	3.067.214	3.077.316	3.199.250	3.312.470
ABD	3.737.100	3.284.420	3.170.271	3.353.500	3.102.278
Türkiye	2.175.911	1.930.695	2.200.000	2.280.000	2.500.000
Pakistan	1.833.160	2.119.675	2.079.593	2.122.000	2.305.701
Bangladeş	1.866.502	1.737.714	1.802.868	1.953.800	2.268.754
Sudan	1.599.736	1.717.048	1.918.489	1.948.885	2.050.774
Endonezya	1.470.154	1.503.436	1.580.243	1.815.445	2.004.590
İran	1.700.943	1.517.677	2.021.821	2.365.544	1.925.400
Hollanda	1.779.600	1.264.800	1.737.650	1.701.290	1.916.440
Cezayir	1.420.310	1.399.691	1.613.729	1.665.671	1.710.595
Brezilya	1.615.316	1.540.191	1.560.655	1.495.618	1.640.628
Rusya	1.794.417	1.642.106	1.669.992	1.738.165	1.608.633
Kore Cumhuriyeti	1.144.493	1.520.969	1.594.450	1.168.227	1.576.752
İspanya	1.299.534	1.288.030	1.458.920	1.319.800	1.465.430
Meksika	1.620.318	1.572.608	1.487.102	1.499.741	1.451.250
Nijerya	1.432.186	1.400.000	1.375.999	1.391.434	1.378.494
Nijer	1.159.035	1.180.323	1.313.179	1.310.444	1.354.100
Japonya	1.228.000	1.155.000	1.334.000	1.357.000	1.300.925
Diğer	18.830.526	19.159.218	19.973.234	20.671.940	20.913.975
Dünya	97.068.114	97.621.292	99.806.647	104.563.843	106.592.089

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 15.08.2023)

Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya kuru soğan verimi (ton/ha)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Güney Kore	58,6	57,6	73,2	79,6	85,4
ABD	61,0	62,3	60,5	62,9	56,0
İspanya	52,5	52,8	55,0	52,1	54,7
Guyana	25,7	73,1	58,5	48,0	54,2
Botsvana	44,0	46,3	44,4	43,1	53,0
Avustralya	57,7	54,1	54,5	54,7	51,4
Japonya	48,0	44,1	51,5	53,2	51,0
Avusturya	40,9	40,1	40,4	45,5	49,2
Çin	54,7	54,2	42,6	46,2	48,7
Hollanda	51,8	36,7	47,6	47,3	48,5
Şili	48,6	48,4	48,3	48,3	48,3
Cabo Verde	26,3	26,3	26,2	26,3	45,8
İsveç	49,8	43,4	42,9	47,7	45,4
Almanya	46,0	37,1	42,2	42,7	44,5
Belçika	24,6	24,6	36,5	36,5	44,4
Kanada	42,9	44,4	46,3	41,9	43,3
İrlanda	43,4	44,3	40,2	43,6	40,6
Kuveyt	36,0	36,4	41,4	40,6	40,2
Peru	39,6	39,9	40,4	40,0	39,6
Suudi Arabistan	26,1	26,2	17,7	38,4	39,0
Dünya Ort.	22,5	22,6	23,2	24,1	24,2

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 16.08.2023)

Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya soğan ihracatı (ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Hindistan	1.688.420	1.460.547	1.448.718	1.434.908	2.124.582
Hollanda	1.528.607	1.593.686	1.770.159	1.703.906	1.726.538
Çin	910.119	982.743	881.358	665.138	835.088
Meksika	432.619	643.391	781.639	471.703	463.664
Mısır	247.184	451.133	354.279	267.515	381.401
ABD	349.240	396.348	366.362	347.158	307.499
İspanya	355.955	404.588	356.276	-	305.931
Peru	212.807	242.149	255.669	296.110	295.877
Afganistan	-	142.381	212.551	156.657	271.803
Polonya	155.626	138.743	155.937	142.066	200.831
Özbekistan	100.373	288.398	254.869	204.331	199.646
Türkiye	101.169	236.634	220.860	273.455	184.312
Kazakistan	54.212	103.161	46.641	133.999	178.573
Yeni Zelanda	142.573	187.299	225.127	242.556	149.226
Fransa	119.086	128.363	138.070	103.923	147.535
Arjantin	88.888	168.169	191.412	142.710	142.917
Pakistan	210.609	166.264	303.989	455.429	132.476
Güney Afrika	105.791	128.641	119.267	124.807	122.382
İran	342.672	399.628	492.781	372.705	103.190
Kanada	67.019	61.522	63.176	63.435	84.729
Diğer	993.988	1.213.758	1.364.854	1.461.991	993.518
Dünya	8.206.957	9.537.546	10.003.994	9.064.502	9.351.718

Kaynak: TRADE MAP (Erişim Tarihi: 21.09.2023), GTIP: 070310

Ek Tablo 5. Ülkelere göre dünya soğan ithalatı (ton)

Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Bangladeş	262.562	253.789	687.594	571.290	712.334
ABD	568.131	543.276	561.273	666.517	660.978
Malezya	544.622	504.692	479.729	484.867	525.055
Pakistan	54.422	85.604	165.237	133.996	493.137
Birleşik Krallık	401.467	457.193	297.667	230.662	368.640
Vietnam	39.809	53.973	44.712	-	300.263
Fildişi Sahili	201.117	210.562	246.102	280.552	295.276
Japonya	294.740	280.639	220.452	235.245	281.249
Sri Lanka	-	246.123	272.079	270.211	278.300
Polonya	61.536	214.073	164.528	161.755	240.340
Kanada	187.085	206.661	210.615	248.426	236.334
Hollanda	249.917	332.124	225.401	306.771	221.220
Almanya	257.698	294.140	262.859	251.340	220.154
Kazakistan	151.302	124.257	160.454	221.410	196.398
Rusya Federasyonu	159.504	195.641	224.655	160.535	183.571
Endonezya	120.921	111.935	134.885	115.248	178.197
Nepal	145.361	140.944	57.409	112.446	174.005
Senegal	131.751	146.941	176.542	155.573	155.327
Brezilya	117.892	211.523	197.759	116.963	150.524
Fransa	149.367	146.290	132.168	132.686	115.781
Diğer	3.803.469	4.048.523	4.139.731	3.830.162	2.693.038
Dünya	7.902.673	8.808.903	9.061.851	8.686.655	8.680.121

Kaynak: TRADE MAP (Erişim Tarihi: 21.08.2023), GTIP: 070310

Ek Tablo 6. Dünya ülkelere göre kuru soğan üretici fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021
Antiguave Barbuda	-	-	2.289	2.481	2.664
Jamaika	1.194	1.418	1.640	2.022	1.963
Endonezya	788	1.522	1.396	1.830	1.671
Kosta Rika	953	750	1.327	927	1.271
Cabo Verde	1.101	1.152	1.194	1.133	1.155
Filipinler	797	962	839	1.092	1.108
Panama	838	814	836	1.122	1.078
Umman	520	520	520	975	975
Bahreyn	-	-	798	798	931
Finlandiya	809	966	917	860	927
Malta	625	414	1.002	906	873
Dominik Cumhuriyeti	983	1.142	1.233	1.369	853
Moğolistan	819	692	751	752	823
Zambiya	-	1.033	817	674	791
Mali	586	610	689	754	743
Romanya	491	667	816	752	699
İran	297	278	552	631	676
Mauritius	631	706	677	642	663
İsrail	496	639	632	710	658
Nikaragua	-	278	754	570	656
Dünya Ort.	446	466	565	537	543

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 21.08.2023)

Ek Tablo 7. Türkiye’de illere göre kuru soğan ekim alanı (da)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Ankara	97.085	138.493	155.309	165.767	135.623
Çorum	41.054	54.822	77.420	105.739	67.900
Amasya	57.330	75.940	81.534	70.387	63.230
Tokat	42.500	46.625	46.835	45.772	45.277
Hatay	34.046	32.160	61.377	50.973	35.960
Adana	34.863	35.141	35.486	34.858	26.203
Eskişehir	26.540	30.572	33.960	35.260	25.150
Bursa	28.631	26.965	27.212	26.291	21.944
Konya	22.907	25.281	27.168	28.101	19.919
Antalya	6.310	6.140	5.488	5.485	10.419
Gaziantep	8.250	8.550	8.485	9.235	9.412
Yozgat	6.515	6.132	6.666	9.198	9.360
Karaman	8.700	8.850	8.338	8.260	8.380
Afyonkarahisar	10.174	12.634	7.968	7.922	8.165
Balıkesir	9.300	9.080	6.325	5.780	6.964
Osmaniye	3.881	5.436	9.400	8.994	5.901
Denizli	5.494	6.039	5.448	5.781	5.853
Diyarbakır	4.915	4.631	6.431	6.343	5.311
Tekirdağ	7.172	6.056	5.644	5.405	5.265
Niğde	3.530	6.030	6.150	6.100	5.260
Diğer	67.936	68.011	62.266	57.321	54.808
Türkiye	527.133	613.588	684.910	698.972	576.304

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 22.08.2023)

Ek Tablo 8. Türkiye’de illerin kuru soğan üretim miktarları (ton)

İller	2018	2019	2020	2021	2022
Ankara	510.414	669.134	567.788	835.269	733.972
Amasya	248.599	317.106	334.856	286.078	338.840
Çorum	166.460	168.087	251.037	295.503	262.066
Hatay	108.899	106.587	196.804	167.653	153.295
Eskişehir	106.040	132.807	135.414	154.384	128.295
Adana	153.307	155.006	150.312	149.288	118.914
Tokat	112.232	117.491	107.901	84.553	94.088
Konya	74.006	89.705	110.203	118.946	83.642
Bursa	110.148	97.972	86.775	71.414	71.006
Afyonkarahisar	25.547	34.439	30.010	30.835	35.750
Gaziantep	27.855	27.888	27.432	28.777	32.727
Niğde	6.111	23.715	30.400	31.035	30.613
Yozgat	26.951	25.099	23.787	28.262	29.227
Antalya	9.771	9.316	7.637	6.956	22.705
Diyarbakır	14.906	14.186	20.971	21.725	21.231
Denizli	16.245	16.526	16.683	17.732	20.069
Osmaniye	13.604	21.965	35.969	33.053	19.721
Karaman	19.845	19.131	16.414	16.172	19.094
Balıkesir	18.724	12.683	4.702	9.881	17.244
Kilis	11.575	11.133	10.676	10.327	10.687
Türkiye	1.930.695	2.200.000	2.280.000	2.500.000	2.350.000

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 30.10.2023)

Ek Tablo 9. Türkiye'nin ülkelere göre kuru soğan ihracatı (ton)

Ülkeler	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Irak	7.083	43.140	23.598	94.858	22.577
BAE	72	29.935	45.655	48.562	13.179
Pakistan	-	-	-	-	12.647
KKTC	2.335	2.579	3.500	6.420	5.375
Suriye	7.673	12.443	11.003	16.300	4.405
Katar	-	6.034	7.967	8.859	3.576
Libya	48	14.712	10.329	12.366	2.465
Kuveyt	276	2.699	5.548	7.853	1.634
Azerbaycan	-	-	100	1.394	1.611
Bangladeş	-	19.778	53.560	16.909	1.463
Ukrayna	1.054	1.870	751	2.582	1.265
Gürcistan	174	11.118	18.147	24.141	1.153
İsrail	13.961	1.828	4.095	1.080	845
Malezya	13	-	2.879	4.366	663
Bulgaristan	2.863	11.645	11.552	10.469	620
Suudi Arabistan	669	1.186	-	-	444
Umman	-	395	5.244	5.421	347
İran	-	25	-	-	171
Sri Lanka	-	8.401	11.992	3.524	112
Moldova	1.281	972	1.239	396	
Toplam	78.065	244.879	276.009	298.488	74.977

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: (01/11/2023))

KAYNAKLAR

FAO, 2023. Food and Agriculture Organization of The United Nations Statistics Division [Http://Faostat. Fao. Org.](http://faostat.fao.org) (Erişim: 18.10.2023).

Gökçe, A.F., Tekeli F., 2015 ‘‘Yemeklik Soğan Ve Türkiye’de Islah Süreci’’ Türkiye Tohumcular Birlięi Dergisi, 13,s.41-45. Ankara.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/09/20230915-3.pdf> Bitkisel üretim teblięi, 2023

Taş, O., 2007. Dünya’da ve Türkiye’de Patates-Soğan Üretimi, https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/27_Patates-So%C4%9Fan_19012007.pdf

TÜİK, 2023. Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr>. (Erişim: 19.10.2023)

Trademap, 2023. https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm (Erişim: 18.05.2023)

Yılmaz, H., Demircan, V., Erel, G., 2006. "Başlıca Üretici İllerde Kuru Soğan Üretim Maliyetleri ve Karlılık Göstergeleri (Profitability Indicators and Production Costs of Dry Onions in Mainly Producing Provinces), Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(2), s.39-48. Adana.

Yılmaz, Y., Demircan V. ve Erel G. 2006. Bazı Önemli Patates Üreticisi İllerde Patates Üretim Maliyeti ve Gelirinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 1(1):22-32.